

МЕЦЕНАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДІВ УКРАЇНСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ

Розкрито та проаналізовано діяльність благодійних фондів, створених відомими українськими спортсменами для підтримки та розвитку сучасного спорту в Україні. З'ясовані мета та причини створення фондів, зроблено висновки щодо ефективності та напрямків діяльності.

Ключові слова: благодійні фонди, меценатство, спорт, видатні спортсмени.

Раскрыта и проанализирована деятельность благотворительных фондов основанных известными украинскими спортсменами для поддержки и развития современного спорта в Украине. Выяснены цель и причины создания фондов, сделаны выводы относительно эффективности и направлений деятельности.

Ключевые слова: благотворительные фонды, меценатство, спорт, известные спортсмены.

This article exposes and analyzes the activities of charitable funds created by the famous Ukrainian sportsmen for supporting and developing modern Ukrainian sports.

In recent years, Ukraine has formed main types of charitable organizations, which form the basis of philanthropy sector on the international level, such as private and operating charitable funds and community funds. The founders of these funds in Ukraine are public figures and persons who are marked by high achievements in sports. For example, the all-Ukrainian Charitable Organization "Klitschko Brothers Foundation", created by the famous boxers Vitali and Wladimir Klitschko, whose mission is to develop and implement various social projects, develops partnerships in order to create appropriate conditions for the full-scale development of the young generations in Ukraine. The main lines of action of the Foundation are promoting healthy lifestyles among young people, struggling against the diseases of society, namely against drug addiction and AIDS. The Foundation also provides public assistance for the children deprived of caregivers and actively supports talented youth.

An International Foundation "Generations' Health" was founded in 2006 by a famous Ukrainian athlete, the absolute world champion in artistic gymnastics, the absolute European champion, the absolute champion of the Olympic Games in various years, Pidkopaieva Lilia, a winner of 45 gold, 21 silver and 14 bronze medals. The Foundation is focused on the problems of youth. The Foundation draws on the best traditions of charitable practices and is open for cooperation with Ukrainian and foreign organizations over long-term projects in the field of national health, sports, education and culture.

An International philanthropic organization "TOP Ukraine", founded by the famous Ukrainian businessman, master of sports of international class in show jumping (a contest of jumping on horseback that takes place on a show jumping field) Oleksandr Onishchenko, aims at promoting sports, fashion, art and culture, as well as at implementation of charitable programs in Ukraine.

A famous Ukrainian soccer player, winner of the "Golden Ball" in the year 2004, the best soccer player of the Soccer Championship of Ukraine and the best striker of the Champions League in the year 1999, Andrii Shevchenko, the former striker of Kiev "Dynamo" and the captain of Ukrainian soccer team during the last ten years, in addition to sports, is actively engaged in charitable activities as well.

As the President of the Foundation "Sports and Kids" (founded in the year 2000) serves the World Champion, the winner of the World Cup in Gymnastics, the Olympic champion of the year 1980 in Moscow, the USSR Merited Master of Sports, Stella Zakharova. The Foundation supports children sports clubs, orphans and disabled population.

The Honored Master of sports in swimming, an Olympic silver medallist in 2000 in Sydney (200m butterfly), multiple winner of World and European championships in swimming, Silantiev Dennis is the President of the Foundation for Support of Youth and Olympic Swimming.

After the analysis the activities of the aforementioned funds has been successfully conducted, we can state that charitable activity contributes to the development of physical culture and sports in the country by providing support for children and mass sports and

encouraging higher sport achievements. Patrons are founding sport-school and organizing free activities for orphans and children from poor families. They also provide funds for the construction of new sports facilities, involving young professionals in their work. Funds essentially help to ensure participation of Ukrainian athletes at the competitions of high rank, such as European Championships, Championships of the World and Olympic Games. This is one of the important criteria for assessing the development of physical culture and sports in the country.

Keywords: *charitable foundations, philanthropy, sports, famous athletes.*

Благодійність і меценатство є важливою складовою громадського суспільства та вагомим сегментом соціокультурного життя кожної країни. Аналіз подій у сфері благодійництва в Україні протягом останніх років свідчить про суттєво позитивні кількісно-якісні зміни. В українському суспільстві дедалі більше впроваджуються новітні тенденції та засоби здійснення благодійної діяльності. На зміну старим, які полягали у самодостатності виділення коштів на благодійні цілі, розвиваються підходи до благодійної діяльності з використанням новітніх практик, механізмів, зростає професійний рівень її реалізації. За останні роки в Україні сформувалися основні типи благодійних організацій, які у міжнародній практиці утворюють основу сектора організованої філантропії, а саме: приватні й операційні благодійні фонди, фонди громад.

Науковці у своїх працях [1; 2] присвячених благодійності у різних галузях неодмінно зауважують те, що благодійність як діяльність, що формується на громадських засадах або приватній ініціативі, здійснюється фізичними та юридичними особами, і має такі суттєві ознаки: 1) наявність суспільно значущої мети; 2) добровільний, безкорисливий організований характер роботи; 3) високі моральні принципи благодійників, «...громадський рівень розуміння необхідності здійснення програм соціальної реабілітації тих категорій населення, які потребують підтримки» [2].

У реальному житті суспільства кожна людина набуває соціальних якостей, лише включаючись у виконання тих чи інших соціальних функцій. Соціальні ролі визначаються характером соціальної функції у відношенні до інших людей [3]. Лише творчі особистості можуть творити, створювати, робити благо комусь. Тлумачний словник В. Даля характеризує особистість благодійника як «*творящего, делающего добро другим*» [4].

Метою даної статті є висвітлення й аналіз меценатської діяльності фондів, створених відомими спортсменами для підтримки сучасного спорту в Україні.

В останні роки у нашій державі з'явилися благодійні фонди, засновниками яких виступають відомі в Україні люди, особистості, які досягли високих результатів у спорті. Наприклад, Всеукраїнська добродійна організація «Фонд братів Кличко», заснована відомими спортсменами Віталієм і Володимиром Кличко, головною метою якої є розробка і здійснення соціальних проектів, розвиток партнерської співпраці заради створення належних умов для всебічного розвитку молодого покоління України. Основними напрямками діяльності Фонду є популяризація здорового способу життя серед молоді, боротьба з хворобами суспільства, перш за все, з наркоманією та СНІДом, соціальна допомога дітям, позбавлених сімейної турботи та підтримка талановитої молоді [5].

Віталій і Володимир Клички відомі у світі не лише своїми спортивними досягненнями, а й активною громадською та благодійною діяльністю. Вже понад 15 років брати використовують свою популярність і знання для підтримки тих, кому потрібна допомога. Адже на самому початку їхнього спортивного шляху поруч були люди, які підставляли плече, скеровували майбутніх чемпіонів. Уже на старті своєї професійної боксерської кар'єри брати Клички брали участь у численних благодійних проектах не лише в Україні, але й у багатьох країнах світу, об'єднуючи громадськість задля вирішення серйозних соціальних проблем. 1998-го року вони заснували міжнародний фонд сприяння розвитку спорту «Спорт – XXI століття», мета якого – підтримувати молодих талановитих спортсменів, організовувати спортивні змагання, адже саме спорт, переконані брати,

є найкращою альтернативою негативним соціальним явищам.

Нова програма Фонду «Старт до успіху!», що стартувала у 2011 р., покликана відкрити для дітей з різних куточків України спорт, як інструмент досягнення успіху у житті.

Завдяки фонду понад 5 тисяч дітей можуть тепер у гідних умовах навчатися футболу, баскетболу, дзюдо, легкої атлетики, тенісу, плаванню. Яскравий приклад забезпечення молоді необхідною інфраструктурою для занять спортом – це підтримка Броварського училища фізичної культури. Завдяки Фонду юні спортсмени тренуються у комфортному боксерському залі, користуються новим спортивним обладнанням, беруть участь у навчально-тренувальних зборах і планових змаганнях. У місті Бердичеві Фонд братів Кличків щороку організує міжнародний турнір з боксу серед юніорів на призи олімпійського чемпіона Володимира Кличка. Щоразу туди з'їжджається більше як 1000 гостей. Мета турніру, який вже 13 років поспіль збирає найкращих молодих атлетів з 10-ти країн світу, – не лише вибрати переможців, але й запалити нові зірки на спортивному небосхилі. На пострадянському просторі це найбільше змагання серед юніорів, його внесено до офіційного календаря Європейської асоціації аматорського боксу як турнір категорії «А». Представники ж Федерації боксу України зазначили, що турнір на призи Володимира Кличка – один з найцікавіших в Європі та найкращий серед вітчизняних змагань такого класу.

Українські боксери взагалі залишили значний слід в історії спорту, вони піднімалися на п'єдестали чотирьох Олімпіад. У 1996 році в Атланті Олег Кірюхін був третім у ваговій категорії до 48 кг. Тут же зійшла зірка Володимира Кличка, який став чемпіоном у категорії понад 91 кг. Через чотири роки у Сідней українці зібрали щедрий урожай нагород: Андрій Котельник (60 кг.) і Сергій Доценко (67 кг.) стали срібними призерами, а Володимир Сидоренко (51 кг.) та Андрій Федчук (81 кг.) – бронзовими призерами. На Олімпіаді-2008 у Пекіні на третю сходинку п'єдесталу піднявся В'ячеслав Глазков (понад 91 кг.), а Василь Ломаченко (56 кг.) не тільки став чемпіоном, а й отримав Кубок Вела Баркера як кращий боксер турніру. На

Олімпіаді 2012 року у Лондоні золоті медалі вибороли – Василь Ломаченко (60 кг.) та Олександр Усик (91 кг.), срібну – Денис Беринчик (64 кг.), бронзову – Тарас Шелестюк (69 кг.) та Олександр Гвоздик (81 кг.).

Щодо чемпіонатів світу: найуспішніше виступили українці 2011 року у Баку (Азербайджан). В активі української команди – чотири перших місця й одне друге. Золоті медалі у Василя Ломаченка (60 кг.), Тараса Шелестюка (69 кг.), Євгена Хитрова (75 кг.), Олександра Усика (91 кг.), срібна – у Дениса Беринчика. Після таких гучних перемог Україну можна назвати однією з провідних боксерських держав світу [6].

Головна мета Всеукраїнської соціальної програми «Спортивну країну будуємо разом!», що стартувала 2007-го року за підтримки Компанії «Nemigoff» – зробити спорт в Україні доступним для всіх, незалежно від фінансових можливостей, віку чи місця проживання. У рамках цієї програми здійснюється модернізація й оснащення загальнодоступних боксерських залів, обраних на конкурсній основі. Спільними зусиллями партнери програми здійснюють реконструкцію, встановлюють нове спортивне обладнання та забезпечують безкоштовне відвідування цих спорткомплексів усіма бажаючими. Вісім оновлених залів у різних регіонах країни вже відкрили свої двері молодим спортсменам.

2010-го року задля підтримки тих, хто обирає здоровий спосіб життя та прагне досягти успіху у спорті, започатковано новий напрямок програми – майстер-класи відомих українських боксерів. У відновлених раніше спортивних залах чемпіонськими секретами ділилися Макс Бурсак і В'ячеслав Узелков. А справжнім святом для усіх відвідувачів спортзалів став урок майстерності від чемпіона світу Володимира Кличка, що відбувся у Києві.

У березні 2011 року оновлені спортивні зали вже працюють у таких містах: Немирів (Вінницька обл.), Переяслав-Хмельницький (Київська обл.), Маріуполь (Донецька обл.), Хмельницький, Коломия (Івано-Франківська обл.), Тернопіль, Гола Пристань (Херсонська обл.) та Жмеринка (Вінницька обл.). Ця програма є взірцем успішної співпраці благодійної організації, бізнесу та влади задля суспільної користі: Фонд братів Кличків розробляє та втілює проект, бізнес-партнер

його фінансує, а місцеві органи влади надають гарантії цільового використання об'єктів протягом 10 років [7].

Міжнародний фонд «Здоров'я поколінь» засновано у 2006 р. відомою українською спортсменкою, абсолютною чемпіонкою світу зі спортивної гімнастики, абсолютною чемпіонкою Європи, абсолютною чемпіонкою Олімпійських Ігор у різні роки Лілією Підкопаєвою, володаркою 45 золотих, 21 срібних і 14 бронзових медалей. Діяльність фонду націлена на молодь. Фонд спирається на кращі традиції благодійної практики та відкритий для співробітництва з українськими та зарубіжними організаціями для реалізації довгострокових проектів у галузі вітчизняної охорони здоров'я, спорту, освіти та культури.

У результаті п'ятирічної роботи Фонду вдалося успішно реалізовувати більше 70 соціальних проектів у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, культури та спорту. Здійснено понад 18 тисяч актів передачі благодійної допомоги нужденним. Практично щомісяця надавалася безоплатна матеріальна допомога лікарням, дитячим будинкам дитини, інтернатам, спортивним школам, цирковим гурткам, притулком, дитячим оздоровчим таборам, громадським організаціям та окремим сім'ям і громадянам України. Організовано близько двадцяти спортивних турнірів по різних містах країни. Встановлено пам'ятник п'ятикратній олімпійській чемпіонці Поліні Астаховій. Фондом взято під опіку дитячий оздоровчий табір у Святогорську Донецької області, де відпочивають діти шахтарів. Спільно з фондом «Єдина» оздоровлено дітей-сиріт у бізнес-таборах. Сплачено стипендії ветеранам спорту на суму понад 300 000 гривень; надано допомогу починаючим перспективним спортсменам і дитячим спортивним школам. Особливою гордістю фонду є щорічне проведення благодійних заходів «Зірки дітям» на День захисту дітей 1 червня та «SOSстрадание» у Всесвітній день боротьби зі СНІДом 1 грудня [8].

Міжнародна меценатська організація TOP Ukraine, заснована відомим українським бізнесменом, майстром спорту міжнародного класу з конкуру (змагання з подолання перешкод верхи на коні, що проходять на конкурсному полі) Олександром Онищенко

із метою сприяння розвитку спорту, моди, культури та мистецтва, а також реалізації благодійних програм в Україні.

У напрямку «Спорт» Міжнародна меценатська організація TOP Ukraine активно підтримує українських та іноземних спортсменів, організовує в Україні провідні спортивні заходи за участі міжнародних зірок спорту та сприяє спортивним досягненням України у різного роду міжнародних змаганнях.

О. Онищенко також є президентом Федерації кінного спорту України та бере активну участь у розвитку кінного спорту в Україні. TOP Ukraine постійно й тісно співпрацює з Федерацією кінного спорту України, спільно з якою організовує національні та міжнародні змагання з таких видів кінного спорту, як конкур, триборство, виїздка, пробіги.

Завдяки президенту Федерації, у 2008 році вперше в історії незалежної України національна збірна команда з конкуру брала участь в Олімпійських іграх. Слід зазначити, що заявку на участь в Олімпіаді Онищенко було сплачено з власних коштів. Він зібрав кращих українських вершників, тренерів, коней, інструкторів і відправив на підготовку до Європи. Більше двох років майбутня українська команда жила та тренувалася у Німеччині. На жаль, вітчизняні спортсмени не виправдали надій і не пройшли кваліфікацію на участь в Олімпіаді.

Тоді О. Онищенко вирішив знайти односторонців за кордоном та особисто почав тренуватися, щоб команда під українським прапором все ж була створена та виступила на змаганні. У підсумку українська збірна вершників-конкурислів, очолювана Онищенко, зайняла на Олімпіаді у Пекіні почесне 11 місце. В історії України це був рідкісний випадок успіху, тому що ніколи раніше українські спортсмени-конкуриси не брали участь в Олімпійських іграх взагалі [9].

На Олімпійських іграх у Лондоні (2012) понад 200 спортсменів змагалися за 6 золотих медалей у кінних дисциплінах. На звання олімпійського чемпіону з конкуру претендували 37 кращих учасників серед яких були і вершники української збірної: Катаріна Оффель, Олександр Онищенко, Бьорн Нагель, Кассіо Риветті. Незважаючи на титанічну працю та серію блискучих перемог, які здобу-

вали українські вершники на кваліфікаційних змаганнях, які передували Олімпіаді, у загальнокомандному заліку з конкуру на Олімпійських іграх Україна посіла 14-е місце. В особистому ж заліку виступаючи за Україну Кассіо Ріветті на Темпл Роуд розділили підсумкові 12-16 місця, Бьорн Нагель на Ньяк де Л'Аббайе розділили 41-43 місця, німкеня Катаріна Оффель на Вівіан зайняла 58 місце, а Олександр Онищенко на Комт Д'Арсуль – 70.

Постійним проектом TOP Ukraine у галузі великого тенісу є організація благодійних тенісних турнірів за участі світових зірок цього виду спорту.

О. Онищенко довгий час підтримував і сприяв кар'єрам таких міжнародних професійних тенісних гравців, як Томі Робредо, Давид Ферер і Кароліна Возняцкі. У 2009 р. ці зірки великого тенісу з радістю погодились на безоплатній основі долучитись до показового благодійного тенісного турніру, організованого TOP Ukraine. У турнірі також взяли участь такі перші ракетки світу, як Анна Курнікова, Андрій Медведєв, Вікторія Азаренко та Євген Кафельніков. Турнір зібрав 240000 гривень на благодійні цілі Фонду Олександра Онищенко. Наразі у планах TOP Ukraine – провести кваліфікаційний етап міжнародних змагань з великого тенісу за участі діючих професійних тенісистів світового рівня.

О. Онищенко, як великий прихильник футболу й экс-президент ФК «Черкаси», розуміє благочинний потенціал цього найзірковішого у світі спорту, яким захоплені мільйони людей у всьому світі. Саме тому у вересні 2011 р. організація TOP Ukraine провела благодійний футбольний матч «Легенди футболу», під час якого зустрілися легендарні гравці світового футболу – Рууд Гуліт, Марсель Десайі, Юрій Джоркаєф, Франк де Бур, Вінсент Канделла та інші, а також зірки українського «Динамо» – Андрій Шевченко, Сергій Ребров, Олександр Шовковський, Владислав Ващук, Олег Лужний, Андрій Гусін, Валентин Белькевич та інші. Стати свідками цієї незабутньої гри були запрошені вихованці дитячих будинків Київської області, а зібрані кошти передані на благодійні програми фонду Олександра Онищенко «Родина».

Одним з нових напрямків діяльності TOP Ukraine стала підтримка боксерських турнірів за участі братів Віталія та Володимира

Кличків. У липні 2011 року міжнародна меценатська організація TOP Ukraine стала організаційним партнером бою Володимира Кличка проти Девіда Хея.

Отже Міжнародна меценатська організація TOP Ukraine залучає до благодійних проектів українських і зарубіжних легенд спорту, тим самим пропагуючи здоровий спосіб життя, позитивні цінності та традиції благочинності в українському суспільстві [10].

Відомий український футболіст, володар «Золотого м'яча» (2004), кращий футболіст Чемпіонату України та кращий нападник Ліги чемпіонів (1999) Андрій Шевченко, колишній нападник київського «Динамо» та капітан збірної України також останні десять років, окрім спорту, активно займається благодійністю. «Благодійний фонд Андрія Шевченка», який працює з травня 2005 р., організував кілька матчів за участю українських та європейських зірок спорту та шоу-бізнесу: «Від серця до серця» у Мілані, «Подаруємо наші серця дітям» у Києві. Зібрані кошти були направлені на реалізацію проекту «Дитяча лікарня майбутнього», організованого фондом «Україна 3000», і на благодійні проекти фонду футболіста, який протягом останніх семи років надає підтримку двом дитячим будинкам у Переяслав-Хмельницькому та у селищі Володарка Київської області [11].

Президентом благодійного фонду «Спорт та діти» з 2000 року є Чемпіонка Світу, володарка Кубку Світу зі спортивної гімнастики, Олімпійська чемпіонка 1980 року у Москві, заслужений майстер спорту СРСР Стела Захарова. Фонд надає допомогу дитячим спортивним секціям, дітям сиротам та інвалідам. Поряд з фондом існує клуб, дитяча школа зі спортивної гімнастики, а також з 2000 року проводиться «Кубок Стели Захарової» та різноманітні благодійні акції. Головна мета цих заходів, повернути спорту масовість, прищепити любов до занять фізичною культурою, здорового способу життя [12].

Заслужений майстер спорту з плавання, Срібний призер Олімпійських ігор (2000 р.) у Сіднеї (200 м батерфляем), багаторазовий переможець і призер чемпіонатів світу і Європи з плавання Денис Силантьєв є Президентом Фонду підтримки молодіжного й олімпійського плавання. Віце-Президентом фонду є Яна Клочкова, українська спортсменка, що здобула п'ять олімпійських медалей, у тому числі чотири «золотих». Багато-

разова переможниця та призерка Чемпіонатів світу та Європи з плавання, Герой України. Фонд підтримки молодіжного й олімпійського плавання – громадська організація, створена в 2008 році з метою консолідації зусиль громадськості у сфері підтримки розвитку плавання, організації підготовки плавців і навчання дітей плаванню. Фонд є організатором Міжнародного Турніру з плавання на Кубок Д. Силантьєва «Містер Батерфляй», а також сприяє у проведенні Відкритих змагань серед юнаків і дівчат на призи заслужених тренерів України Н. Кожух і А. Кожух та їх учениці Яни Ключкової. Фонд реалізує програми, спрямовані на впровадження обов'язкових уроків плавання у загальноосвітніх школах, відбудову інфраструктури водних видів спорту, а також популяризацію плавання як масового виду спорту [13].

Отже, виходячи з вищесказаного, спостерігається суб'єктивний фактор вибору набувачів

меценатської допомоги, тобто відомі в Україні спортсмени-меценати підтримують і популяризують ті види спорту, якими вони самі займалися у минулому, або які їм особисто більше до вподоби. Утім проаналізувавши діяльність зазначених фондів можна сказати, що вона сприяє розвитку фізичної культури та спорту у країні, тобто підтримує дитячий і масовий спорт, спорт вищих досягнень. Меценати створюють школи спорту й організують безкоштовні заняття для дітей з мало-забезпечених сімей і дітей сиріт. Надають кошти для будівництва нових спортивних споруд, залучають до роботи у них молодих спеціалістів тощо. Фонди суттєво допомагають забезпеченню участі українських спортсменів у змаганнях самого високого рангу – чемпіонатах Європи, Світу та Олімпійських іграх, що є одним із важливих критеріїв оцінки розвитку фізичної культури і спорту в країні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Береза С. Благодійництво і меценатство в українській культурі / Софія Береза // Животоки: культурно-просвітницький вісник. – Львів. – 2011 – № 1-2(51-52). – С. 33-40.
2. Донік О. М. Благодійність в Україні (XIX – початок XX ст.) / О. М. Донік // Український історичний журнал. – 2005. – № 4. – С. 159-177.
3. Петрушенко В. Л. Навч. посіб. 2-е видання, виправлене і доповнене. – К. : «Каравела»; – Львів : «Новий світ-2000», 2002. – 544 с.
4. Даль В. Толковый словарь живого Великорусского языка: в 4 т. / В. Даль. – М. : Рус. яз., 1978-1980. – Т. 1. – С. 94.
5. Черных Е. В. Благодарительность в Украине: современное состояние и перспективы развития / Е. В. Черных // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2009. – Вип. 1. – С. 114-119.
6. Черемис І. Мистецтво удару та інтелекту / Черемис Ігор // Олімпійська Арена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.olimparena.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1096&Itemid=1123
7. Звіт фонду братів Кличко за 2009-2011 роки // Офіційний сайт Фонду Братів Кличко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.klichkofund.org.ua/files/annual.pdf>
8. Сайт фонду «Здоров'я поколінь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://healthofgenerations.com/>
9. Полищук М. В традициях меценатства / Марина Полищук // Інтернет-журнал «Ітоги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://itogi.ua/society/2705-2010-05-20-16-48-32.html>
10. Сайт міжнародної меценатської організації TOP Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.top-ukraine.com/ua/directions/sport/events/>
11. Неофіційний сайт Андрія Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ashevchenko.kiev.ua>
12. Офіційний сайт Стелли Захарової [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stellazakharova.com.ua/ru>
13. Офіційний сайт фонду підтримки дитячого і молодіжного плавання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://swimfund.org.ua>
14. Руденко О. 20 лет украинского спорта: от первой Олимпиады к пивным рекламным роликам / Руденко Ольга // Еженедельник Kyiv Post: онлайн версія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/sport/article/20-let-ukrainskogo-sporta-ot-pervoj-olimpiady-k-pivnym-reklamnym-rolikam-27582.html>

Рецензенти: Котляр Ю. В., д.і.н., проф.
Smoliński Aleksander, dr hab., prof.